

**КЛАСИК АРХІТЕКТУРИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ – ОЛЕКСАНДР
ОСИПОВИЧ БЕРНАРДАЦЦІ (1831–1907)**

Г.О.Федоренко, студент гр. А-296

Науковий керівник - д.і.н., професор В.Л.Цубенко

Одеська державна академія будівництва та архітектури

У статті на базі архівних джерел представлено творчий шлях О. О. Бернардацці. Встановлено, що його діяльність відрізнялася надзвичайною обдарованістю: архітектор-професіонал, теоретик, педагог і громадський діяч. Є всі підстави стверджувати, що О. Бернардаццістояв у витоків будівельної освіти і науки, зокрема підготовки десятників-будівельників і архітекторів на півдні України XIX – початку XX ст.

З початком нового XXI століття українські архітектори все більший інтерес проявляють до зодчества минулих століть. Одеса – багатонаціональне місто з полікультурними традиціями. Архітектурний вигляд міста Одеси створювався протягом XIX – XX століть. Кожний історичний період накладав свій відбиток на планування і забудову міста Одеси. Важливу роль у створенні своєрідного архітектурного середовища Одеси відіграли талановиті містобудівельники та архітектори, які працювали у XIX ст. Їх творіння – це унікальні пам'ятки архітектури. В історію архітектури як будівничий класицизму і неокласицизму увійшов Олександр Осипович Бернардацці(1831–1907). Він посідає вагомe місце в історії становлення будівельної освіти в Україні. У творчому доробку славетного зодчого – численні громадські споруди.

Олександр Бернардацці народився 2 серпня 1831 р. у місті П'ятигорськ, що на Кубані. Батьки, Осип Карлович та ДоротеяВільгельмівна Конрадi, походили з швейцарсько-італійського роду, батько його був архітектором. Він з дружиною переїхав до Російської імперії з міста Памбіо (кантон Тічино), що у Швейцарії. Дванадцятирічного Олександра Осиповича відряджають до Санкт-Петербурга, навчатись на молодших курсах Будівельного училища (нині Санкт-Петербурзький державний архітектурно-будівельний університет). Закінчивши курси, Бернардацці отримує професію помічника архітекто-

ра. І вже 1850 р. він отримує молодшу технічну посаду в Бессарабській обласній будівельній та дорожній комісії.

Олександр Осипович майже 30 років працював головним архітектором Кишинева. А з 1875 р. стає почесним громадянином міста.

У 1883 р. архітектор переїжджає до Одеси, але продовжує працювати в Бессарабії, а через якийсь час починає працювати в Одеському університеті [4].

1 листопада 1891 р. російський архітектор швейцарсько-італійського походження О. О. Бернардацці заснував Одеську школу десятників будівельної справи. Основним завданням нової школи була підготовка помічників архітекторів, які б керували будівництвом через відсутність архітектора, а також фахівців, які спостерігали за прокладанням шосейних і ґрунтових доріг.

До школи приймалися виключно чоловіки з 18 до 45 років, які вже володіли якимось ремеслом і були обізнані з будівельною справою. Серед учнів були вихованці з різних губерній Російської імперії [1, арк. 11].

Термін навчання у школі становив два роки. Навчання складалося з теоретичних і практичних занять. Викладалися такі предмети: Закон Божий, російська мова, фізика, географія, історія, арифметика, геометрія, малювання, краснопис, креслення, гігієна, надання першої допомоги при нещасних випадках, будівельне мистецтво, дорожня справа, землеустрій та складання кошторисів [2, арк. 6]. Чисельність викладачів школи за 1891–1916 рр. становила 48, а учнів – 1008 осіб. Розподіл школярів був таким: теслярів – 42,1 %, мулярів – 18,8 %, пічників – 7 %, штукатурів – 6,6 %, десятників-практиків – 6,4 %, решту становили малярі, бетонники, покрівельники, бруківники, мармурники, токарі, різники, модельщики [3, арк. 14]. Школа успішно функціонувала і лише внаслідок Першої світової війни (1914–1918) змушена була припинити свою діяльність. Випускники школи десятників – архітектори, будівельники, інженерита майбутні вчені не лише успішно працювали в різних галузях будівництва і науки. Своїм досягненнями вони збагатили вітчизняну і світову науку і культуру.

Очевидно, що природна схильність до будівельної справи, доповнена подальшими професійними навичками і наполегливою працею, сформували обдарованого архітектора Олександра Бернардацці. Діяльність О. О. Бернардацці як архітектора, інженера і громадського діяча багатогранна.

У 1879 р. О. О. Бернардацці стає Головним міським архітектором Одеси. Втілюючи в життя проекти інших архітекторів, О. О. Бернардацці будує залізничний вокзал (1879–1883), інвалідний

будинок (1886) та будівлю Одеського відділення Російського технічного товариства (згодом дослідне виробництво ФХІ АН УРСР, по вул. Княжній, 1, 1887 р.). Також О. О. Бернардацці займається приватною практикою і з 1890-х рр. проектує безліч прибуткових будинків і особняків, серед яких вул. Преображенська, 15; Пастера, 34 (1891), Гоголя, 23; Троїцька, 20; Базарна, 20 (1893), тютюновий магазин на вул. Дерибасівській, 31 (1894) та особняк на вул. Дидріхсона, 7. У той же час О. О. Бернардацці проектує та буде громадські будівлі: клініки медичного інституту по вул. Пастера, 7, лікарня на вул. Белінського, 9, реформатська церква (вул. Пастера, 62), готель «Червоний» по вул. Пушкінській, 15 і будівля Нової купецької біржі (1894–1899), виконаної у співпраці зі скульпторами Молінарі, Менціоне і Едуардсом, художниками Кассіолі і Каразінім[4].

Отже, будинки, побудовані в Олесі за проектами Олександра Осиповича Бернардацці за своїм стилем, якістю та містобудівним значенням є зразком передового європейського зодчества. Було поставлено тон високого професійного рівня архітектури, будівництва та подальшого розвитку міста.

У всіх творах О. О. Бернардацці присутні ретельно опрацьовані декоративні елементи, рельєфи, барельєфи і малі форми. На тлі сучасних будівель міста вони вражають своєю легкістю, елегантністю і витонченістю.

Висновок. Можна стверджувати, по-перше, все своє життя О. О. Бернардацці присвятив улюбленій справі – архітектурі, віддаючи їй душу, талант, енергію і фантазію; по-друге, його творча діяльність відрізнялася надзвичайною обдарованістю: архітектор-професіонал і практик-будівельник, художник, теоретик, педагог і громадський діяч; по-третє, О. О. Бернардацці стояв у витоків будівельної освіти і науки, зокрема підготовки десятників-будівельників і архітекторів на Півдні України ХІХ – початку ХХ ст.

Література

1. Державний архів Одеської області (далі – ДАОО). – Ф. 117. – Оп. 2. – Спр. 115.
2. ДАОО. – Ф. 117. – Оп. 2. – Спр. 115.
3. ДАОО. – Ф. 117. – Оп. 2. – Спр. 115.
4. Бернардацці Олександр Осипович[Електронний ресурс] // Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Бернардацці_Олександр_Осипович